

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA
KOMMUNIKATSIYA RIVOJLANTIRISH VAZIRLIGI**

TOSHKENT AXBOROT TEXNOLOGIYALARI UNIVERSITETI

**“Axborot kutubxona tizimlari” kafedrasida
“Axborot Kutubxona Katalogi va Fondi” fanidan**

KURS ISHI

Mavzu: Kutubxona bibliografik klassifikatsiyasining paydo bo'lishi va rivojlanishining asosiy bosqichlari.

Bajardi: 691-14 guruh talabasi

Kattabekov A.U

Qabul qildi: Rahimova Sh. A.

TOSHKENT-2015
MUNDARIJA

KIRISH.....	3
I Bob. Hujjatlar klassifikatsiyasi haqida umumiy tushunch. Klassifikatsiyaga bo'lgan talab.....	4
1.1 Matbuot asarlarini klassifikatsiyalash tarixidan. Qadimgi dunyo va ilk o'rta asrlar.....	6
1.2 Sharqda klassifikatsiyani paydo bo'lishi va shakllanishi.....	7
II Bob. XII – XIII asrlarda G'arbiy Yevropada kutubxona klassifikatsiyalarining vujudga kelishi.....	9
2.1 Kutubxona klassifikatsiyasining boshqa sxemalari. AQSh Kongressi kutubxonasining klassifikatsiyasi.....	11
2.2 XIX asrning ikkinchi yarmi – XX asrning boshlarida Rossiyada kutubxona klassifikatsiyasi	13
2.3 Kutubxona-bibliografik klassifikatsiya nashrlari. O'zbekiston Respublikasi kutubxona –bibliografik klassifikatsiyasi.....	14
XULOSA.....	25
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.....	26

KIRISH

Respublikamiz kutubxonalarining oldida turgan dolzarb masalalardan biri — yangi zamon kishisini yetuk malakali mutaxassis, madaniyatli va ma’rifatli inson qilib tarbiyalashdan iboratdir.

“Axborot-kutubxona faoliyati to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasining qonunining 2011-yil 13-aprel kuni Respublika prezidenti I.A.Karimov tomonidan imzolanishi kutubxonachilik ishi taraqqiyotida muhim ahamiyatga molik voqea bo‘ldi. Kutubxonachilik ishining tadbiiq etilishi lozim bo‘lgan, hal qilinishi lozim bo‘lgan masalalari qonun orqali muvofiqlashtirildi.

Istiqlol tufayli iste'molchilarga xizmat ko‘rsatish o‘ziga xos yangi ahamiyat kasb etmoqda. Kutubxonalariga yangi texnologiya xizmatlarining kirib kelishi ham bu fanni yanada to‘la o‘zlashtirishni mutaxassislarimiz oldiga dolzarb vazifa qilib qo‘yadi.

Ushbu kurs ishi Axborot-kutubxona muassasalarining kataloglari, Axborot-kutubxonalar ish faoliyatida ularning tutgan o‘rni, katalog turlari, tasvir prinsiplari, hujjatlarga ishlov berish, sistemalashtirishning nazariy asoslari, tarixiy negizlari haqida tushuncha beradi. Xususan, mazkur kurs ishida kutubxona-bibliografik klassifikatsiyalari vujudga kelishi: Universal o‘nlik klassifikatsiyaning yaratilishi, O‘zbekiston Respublikasi kutubxona-bibliografik klassifikatsiyasi jadvalining tuzilishi, u bilan ishlash metodikasini o‘rgatadi. An’anaviy kutubxona kataloglaridan nazariy bilimlarga ega bolish, yangi texnologiyalar asosida Axborot-kutubxona muassasalarida elektron katalog tuzish va amalda joriy etishga asos bo‘la oladi. Sistemali katalog kursi - Alfavit katalogi kursining mantiqiy davomi hisoblanib, mazkur kurs ishida quyidagi mavzularni: Hujjatlarni klassifikatsiyalash haqida umumiy tushuncha, sistemali klassifikatsiyaning rivojlanish bosqichlari va yo‘nalishlari, Kutubxona-bibliografik klassifikatsiyasining yaratilish tarixi, rivojlanish bosqichlari, shuningdek, hujjatlarni sistemalashtirishning metodikasi: barcha fanlarga oid hujjatlarni sistemalashtirishning usullarini, katalog va kartotekalar tashkil qilishni yoritib beradi.

I Bob. Hujjatlar klassifikatsiyasi haqida umumiy tushuncha. Klassifikatsiyaga bo‘lgan talab

Klassifikatsiya–sotsial hayotimizda va fanda keng tarqalgan tushunchadir. Klassifikatsiya deganda lotincha “classis” - sinf, guruh, tur va “facere” - qilmoq so‘zlariga to‘g‘ri keladi.

Klassifikatsiya atrof-muhitni, dunyoni, modda va hodisalarni o‘rganish jarayonidir. Har bir hodisa va moddalar bir qancha belgilarga ega bo‘ladi, bu belgilarga asoslangan holda hodisa va moddalar sinflarga, guruhlarga bo‘linadi, ya’ni klassifikatsiya qilinadi. Masalan, D.I. Mendeleevning elementlarni ortib boruvchi atom og‘irligiga ko‘ra joylashtirilgan. Har bir elementlar va jismlarning birikmalaridagi barcha xossalari davriy suratda takrorlanib turadi, atom og‘irligiga qonuniy ravishda bog‘liq bo‘ladi deb isbotlandi.

D.I. Mendeleevning elementlar davriy sistemasiga (klassifikatsiyasi) moddalarnig atom og‘irligi asos qilib olingan. Bu asos ximiya fani tarixida yangi davrning vujudga kelishiga imkon berdi, moddalarning tuzilishi to‘g‘risidagi ta’limotning taraqqiy etishiga sabab bo‘ldi.

Ayrim hollarda sun‘iy klassifikatsiyalar ham qo‘llaniladi. Masalan, o‘simliklarning barglarini va gullarining rangi, shakliga qarab klassifikatsiyalashdan dekorativ o‘simlikshunoslikda amaliy jihatdan foydalaniladi.

Demak, amaliyotda klassifikatsiyalash **asosiy** va **sun‘iyga** ajratiladi. Kutubxona bibliografiya ishida bu jarayon qanday kechadi. Kutubxonashunoslik ishining an’anaviy ish faoliyati hujjatlarni klassifikatsiyalashda asos - hujjatlarning mazmuni qilib olinadi. Bu usul hujjatlar klassifikatsiyasiga **tabiiy** klassifikatsiya deb qarash imkonini beradi. Hujjatlarni formatiga, tiliga, chiqarilgan joyiga, betlar soniga qarab tanlab olish **sun‘iy** klassifikatsiyaga misoldir. Kutubxona fondlari goho maxsus maqsadlarni ko‘zlab, ana shunday ajratiladi, biroq odatda **hujjatlarni klassifikatsiyalash** deganda ularni mazmuniga muvofiq tarzda guruhlarga ajratish nazarda tutiladi. Faqat bilim sohalariga ko‘ra guruhlarga ajratishga **matbuot asarlarini klassifikatsiyalash** deb aytiladi. Kitobxonlarni turli ehtiyojlarini

qondirishda shu tarzda hujjatlarni mazmuniga ko'ra klassifikatsiyalash maqsadga muvofiqdir.

Shunday qilib, hujjatlarni bilimning muayyan sohasiga munosabati belgisiga qarab klassifikatsiyalash kitobxonlarni o'zlariga aynan kerakli adabiyotni tanlab olishlariga imkon beradi.

Klassifikatsiyalash jarayoni Axborot resurs markazlari, Axborot kutubxona markazlari kutubxona fondlarini har tomonlama chuqur yoritib berish, kitobxonga, kutubxonachiga unumli ishlashiga imkon yaratadi.

Kutubxona–bibliografiya ishi nazariyasi va amaliyotida hujjatlarni klassifikatsiya tushunchasi deb, aynan **sistemali** (fan sohalari bo'yicha) klassifikatsiyaga aytiladi.

Sistemali klassifikatsiyaning asosiy hususiyatlari shundan iboratki, bunda barcha bilimlar majmuasi fan sohalarini bo'linishiga asoslanib, alohida bo'limlarni hosil qiladi. Bo'lim ichida yana mayda bo'linmalar va bo'limchalar tashkil qilinadi. Bu bo'linmalarning har birida bilimning muayyan sohalariga tegishli masalalardan biriga doir kitoblar birlashtiriladi. Bo'linmalar ichida yana kichik bo'limchalar hosil qilinadi.

Klassifikatsiya bo'limlarini umumiy tushunchadan (ya'ni bo'limdan) xususiy, juz'iy tor ma'nodagi tushunchaga bo'linma, bo'linmachalarga o'tishi **ierarxik – sistemali tartib** deyiladi. Masalan musiqa tushunchasi umumiy deb olsak, vokal musiqasi, estrada orkestri – bu xususiy tor ma'noni anglatadigan tushunchalar.

Bo'lim, bo'limmalar va bo'limmachalarni ierarxik bog'lanishi kutubxona bibliografik klassifikatsiyalar jadvallarini asosini tashkil etadi.

Sistemali kataloglar hamda Axborot - resurs markazlari, Axborot kutubxona markazlari, kutubxonalarning fondlari ham huddi shu klassifikatsiya asosida tuziladi.

Matbuot asarlarini klassifikatsiyalash tarixidan.

Qadimgi dunyo va ilk o'rta asrlar

Kutubxonachilik ishi va bibliografiya taraqqiyoti tarixida kutubxona-bibliografiya klassifikatsiyasi sxemalarini ishlab chiqish katta o'rin tutadi. Juda qadim zamonlardayoq o'sha vaqtdagi mavjud kutubxonalarda qo'lyozmalarni ularning mazmuniga ko'ra bir qadar sistemalashtirilgan, qo'lyozmalar ro'yxatlari tuzilgan, bu ro'yxatlar katalog vazifasini o'tagan edi. Afsuski, kataloglarning asl nusxalari saqlanib qolmagan va ularning tuzilishi haqida o'sha davr adabiy manbalarida mavjud bo'lgan fikrlarga qarabgina muhokama yuritish mumkin. Bu manbalardan, masalan, ilgari eslatib o'tilgan mashhur Aleksandriya kutubxonasining katalogi haqida ma'lumotlar borligi ma'lum bo'ldi. Bu katalogni yunon olimi Kallimax (eramizdan avvalgi III asr) tuzgan.

Kutubxonada saqlangan qo'lyozmalarning ancha qismi (90 000 ga yaqin) batafsil ro'yxatga olingan hamda epos, lirika, tarix, falsafa va boshqa bo'limlar bo'yicha sistemaga solingan edi. Har bir bo'lim qo'lyozmaning mazmuniga muvofiq, tuzilgan bo'linmalarga ham ega bo'lgan. Qadimgi Rim kutubxonalarida eramizning dastlabki asrlarida qo'lyozmalarning tasvirlari mazmuniga muvofiq ravishda gruppalariga ajratilgan kataloglar bo'lganligi ham ma'lum.

Qadimgi dunyo kutubxonalarida foydalanilgan kutubxona klassifikatsiya sxemalari to'g'risida aniq ma'lumotlarning yo'qligi mazkur sxemalarning ilmiy darajasi haqida fikr yuritishga imkon bermaydi. Biroq, antik davrda ilmiy bilimlarning shundan keyingi taraqqiyotiga katta ta'sir ko'rsatgan fanlarni klassifikatsiyalash tizimining ishlab chiqilishi (qadimgi zamonda Platon, Aristotel va boshqa faylasuflar tuzgan sistemalar) o'sha vaqtlardagi kutubxona klassifikatsiyalari ham antik davrdagi fanning yuqori darajasini aks ettirgan, deb taxmin qilishga imkon beradi. Bu taxmin haqiqatga ancha yaqin, chunki Gretsiya va Rim kutubxonalarini ilmiy tafakkur markazlaridan bo'lgan bu kutubxonalarda yirik olimlar, faylasuflar, shoirlar faoliyat yuritganlar.

Sharqda klassifikatsiyani paydo bo'lishi va shakllanishi.
Markaziy Osiyolik jahonga mashhur olimlarimiz tomonidan ilmlar
tasnifi (ya'ni klassifikatsiyasi) ishlab chiqilishi

Markaziy Osiyolik jahonga mashhur olimlarimiz tomonidan ilmlar tasnifi (ya'ni klassifikatsiyasi) ishlab chiqilgan. Muhammad Muso Xorazmiy, Abu Nasr Farobiy, Abu Abdullax al-Xorazmiy, Abu Rayxon Beruniy, Abu Ali Ibn Sinolar yaqin va o'rta sharqda tanilgan faylasuflar o'z asarlarida fanlar klassifikatsiyasi to'g'risida yozib qoldirganlar.

Abu Nasr Farobiy

Abu Nasr Farobiy (873-950 yillar) o'rta asr sharoitida barcha ma'lum bo'lgan fanlarning birinchi va eng mukammal tasnifini yaratdi. Uning lotin tiliga tarjima etilgan "Ilmlarni kelib chiqishi va tasnifi" (arabcha "Ixso al-ulum") risolasida "Ilmlar bir-biri bilan uzviy bog'liq holda va o'zaro yaqin munosabatdadir" degan fikrni bildiradi.

Mazkur kitobda Farobiy barcha fanlarni besh yirik guruhga ajratadi.

1. Til haqidagi ilm . Bu ilm yetti bo'limdan iborat .
2. Mantiq ilmi.
3. Matematika. Bu ilm yetti bo'limdan iborat: arifmetika, geometriya, optika, yulduzlar haqidagi ilm , musiqa ilmi ,vazn haqidagi ilm, mexanika.
4. Tabiiy va ilohiy bilimlar.
5. Shaharni boshqarish haqidagi ilm, huquqshunoslik. Farobiy bilimlarni amaliy: (kasb,xunar) va nazariy: (fan) qismiga bo'ladi. U arifmetika, geometriya, astronomiya va musiqani tarbiyaviy fan deb ko'rsatadi. Farobiy til, grammatika va mantiqni birinchi fanlar qatoriga qo'yadi. Chunki insonni o'z fikrini boshqalarga bildirishida va boshqalar fikrini aniq tushunib olishda bularga e'tibor berish zarur deb hisoblaydi.

Abu Ali Ibn Sino

Oʻrta asr boshlarida ilgʻor mutafakkirlar singari **Abu Ali Ibn Sino** (980-1037) ham fanlar klassifikatsiyasi haqida fikr yuritadi. U birinchi oʻringa tibbiyot

fanlarini qoʻyadi va fanlarni nazariy va amaliy qismga boʻladi. Masalan, falsafa fanining nazariyasini kishining oʻzidan tashqi borliq toʻgʻrisidagi bilimlarni egallashdan iborat deb biladi. Amaliyotda kishi ishining faoliyati deb hisoblaydi.

Abu Ali ibn Sino fanlar tasnifiga “Aqsom ul-ulum ul-aqliya” (Aqliy bilimlar tasnifi” nomli risola bagʻishlagan. Barcha falsafiy fanlarni Ibn Sino ikki qimga boʻladi : nazariy va amaliy falsafa fanlari.

Birinchisi uch qismga boʻlinadi:

1. Quyi darajadagi ilm, tabiatshunoslik.
2. Oraliq ilm – matematika
3. Oliy darajadagi ilm – metafizika

Ibn Sinoning fikricha, tabiatshunoslikning tarmoqlari quyidagilarga boʻlinadi:

1. Tibbiyot.
2. Astrologiya.
3. Fiziognomika.
4. Tush taʼbiri ilmi.
5. Tilsimot ilmi.
6. Ilmi nayrang.
7. Ilm al-kimyoy.

Ibn Sino tasnifi boʻyicha matematika fanining asosiy qismlari toʻrtta:

1. Sonlar haqidagi ilm – ilm ul-adad.
2. Geometriya ilm – xandasa.
3. Astronomiya ilm –ul –xayʼa.
4. Ilm ul-musiqa.

II Bob. XII—XIII asrlarda G‘arbiy Yevropada kutubxona klassifikatsiyalarining vujudga kelishi

XII—XIII asrlarda G‘arbiy Yevropada dastlabki universitetlar vujudga kelib, ularda kutubxonalar tashkil etiladi. Universitetlar uzoq vaqt cherkov bilan mustahkam bog‘langan bo‘lib, cherkovda o‘qitiladigan fanlar doirasini va ularni o‘qitish xarakterini nazorat qilib turar edi; ilohiyot fakul’teti asosiy fakul’tet edi. Biroq iqtisodiy shart-sharoitlarning o‘zgarishi, savdo aloqalarining va ishlab chiqarishning rivojlanishi fanning dindan ajrala borishiga zamin hozirladi. Universitetlardagi kutubxonalarning fondlari sekin-asta xilma-xil tematikadagi kitoblar bilan to‘la boshlaydi. XIII—XIV asrlarda, bosma dastgoh kashf qilinmasidan oldinoq, qo‘lyozma kitoblarni xattotlar tomonidan ko‘paytirish birmuncha ortadi.

XV asrda bosma kitoblarning vujudga kelishi universitet kutubxonalarining kengaynshiga imkon beradi. Kutubxonalardan foydalanuvchi kishilar doirasi ham kengaydi. Ana shunday sharoitda fondlarning mazmunini ochib beruvchi kataloglarga bo‘lgan ehtiyoj ortdi. Xuddi shu davrda bilimlarni sistemalashtirishga urinib ko‘rilgan entsiklopedik xarakterdagi bosma asarlar yaratiladi. Bu entsiklopedik asarlar universitet kutubxonalari kataloglaridagi kitoblarning sistemalashtirilishiga ta’sir etmay qololmasdi. XV asr oxirlaridan boshlab universitet kutubxonalarida kitoblarni universitetlarda o‘rganiladigan o‘quv fanlariga muvofiq tarzda sistemalashtirish qaror topdi. Kutubxona klassifikatsiyasining XVI—XVII asrlarda keng yoyilgan «fakul’tet sistemalari» ham xuddi shu davrga taalluqlidir. Bunday sistemalar uchun fondlarni o‘sha vaqtdagi ko‘pchilik universitetlarda mavjud bo‘lgan to‘rtta, ya’ni falsafa, meditsina, yuridik va ilohiyot fakul’tetlariga muvofiq ravishda to‘rt qismga bo‘lish xarakterlidir. Kitoblar bu bo‘limlar ichida alfavit tartibida yoki hech bir detallashtirilmasdan shartli nomerlar bo‘yicha joylashtirilgan.

Uzoq vaqt, yirik xususiy kutubxonada ishlagan nemis idealist faylasufi Gotfried Leybnitsning (1646-1716 yillar) kutubxona klassifikatsiyasi juda mashhurdir. Garchi uning sxemasiga «fakul’tet sistemalari» uchun tipik bo‘limlar

— teologiya (ilohiyot), yurisprudentsiya, meditsina va falsafa kiritilgan bo‘lsa-da, ular ancha detallashtirilgan. Bulardan tashqari, Leybnits sxemaga ikki bo‘limni: beshinchi — tarix va oltinchi—aralash materiallar va umumiy kitoblar bo‘limlarini kiritgan.

Gotfried Leybnits (1646-1716)

Nemis filosof va mantiqshunosi, matematik, fizik, kashfiyotchi, tarixchi va tilshunos olimi Gotfried Leybnitsning kutubxona klassifikatsiyasi juda mashhurdir.

Gannover ommaviy kutubxonasidagi G. Leybnits portreti

A handwritten signature of Gottfried Wilhelm Leibniz, written in a cursive script.

Uning sxemasida logika, etika va siyosat bilan birga tabiiyot fanlarini, matematika va filologiyani ham o‘z ichiga olgan falsafa bo‘limi ancha mufassal ishlangan edi. Falsafani o‘sha vaqtdagi juda ko‘p ilmiy klassifikatsiyalar uchun xarakterli bo‘lgan bunday talqin qilish XVIII asr oxirigacha davom etgan.

G‘arbiy Yevropadagi har xil universitet kutubxonalarida foydalanilgan «fakul’tet sistemalari» bilan bir vaqtda «fransuz sistemasi» deb atalgan sistema ham keng yoyildi; ikki asr davomida (XIX asr boshlariga qadar) Fransiyaning nashriyotlari va kitob do‘konlari bibliografiyalarida hamda bosma kataloglarida ana shu sistema qo‘llanilgan. Bu bibliografiya va kataloglar mashhur fransuz bibliograflari va kutubxonachilari tomonidan tuzilar edi.

Kutubxona klassifikatsiyasining boshqa sxemalari

(XIX asr oxiri va XX asr boshlari)

AQSh Kongressi kutubxonasining klassifikatsiyasi

XIX va XX asrlar bo'sag'asida AqShda Kongress kutubxonasi uchun klassifikatsiyasi sxemasi ishlab chiqilgan bo'lib, u hozir Amerika qo'shma Shtatlarining ilmiy kutubxonalarida keng tarqalgan.

Bu vaqtga kelib, 1800 yilda asos solingan Kongress kutubxonasida kitob fondi ancha ko'paydi va shu sababli uni batafsil klassifikatsiya qilish zarurati paydo bo'ldi.

Klassifikatsiya sxemasini kutubxonaning Ch. Martel rahbarligidagi bir gruppaga xodimlari tuzgan. Ish boshlangan chog'da asosiy bo'limlarning sxemasi belgilab olingan edi. Keyinchalik har bir bo'limni bilimning muayyan sohasidagi mutaxassislar gruppasi mustaqil ravishda detallashtirgan. Bu guruhlar bir-biridan alohida-alohida ishlab, ayni bir masalani ko'pincha har xil hal qildi. Masalan, mamlakatlar bo'yicha bo'lish har xil bo'limlarda har xil izchillikdagi xilma-xil texnik usullar bilan hal etildi. Bo'limlarni detallashtirish darajasida ham bir xillik yo'q. Bo'limlarning maydalashtirilishi kutubxonada biror sohaga doir adabiyotning bor-yo'qligiga muvofiq keladi. Natijada bo'limlar juda notekis detallashtirilgan, binobarin, butun sxema yaxshi bog'lanmagan sohali klassifikatsiya sxemalari yig'indisidan iborat bo'lib qolgan.

Kongress kutubxonasi sxemasida o'ziga xos indekslar qo'llanilgan. Asosiy bo'limlar lotin alfavitining bosh harflari bilan belgilangan. Sxema umumiy bo'lim (A indeksi) bilan boshlanib, undan keyin falsafa, tarix, geografiya va ijtimoiy fanlar (B-L indeksleri) san'at, tilshunoslik va adabiyot (M—P), aniqfanlar (Q) keladi, meditsina, qishloq xo'jaligi va texnika (R—T), shuninpdek harbiy ish va dengiz ishi (L—Y) alohida bo'lim qilib berilgan.

Sxema strukturasi konkret bilim sohasiga doir kitoblar soniga bog'liqligi ayniqsa tarix bo'limlari kompleksining tuzilishida namoyon bo'lganki, biz buni yuqorida ko'rsatib o'tgan edik:

S	Tarix fanlari
D	Tarix va o'lkashunoslik (umuman Amerika mamlakatlaridan boshqa hamma mamlakatlarning ham tarixi va o'lkashunosligi)
Ye	Amerika (AqShdan tashqari)
F	AqSh

Mantiqiy tuzilishdan voz kechish hamda Amerika bilan AqShni alohida-alohida bo'limlar qilib ajratish Kongress kutubxonasida Amerika to'g'risidagi kitoblar boshqa mamlakatlar haqidagi kitoblardan, AqSh haqidagi kitoblar Amerikaning boshqa mamlakatlari haqidagi kitoblardan ko'proq ekanligiga asoslangan.

Hamma bo'limlardagi bo'linmalar bo'lim indeksiga lotin alfavitining ikkinchi bosh harfini qo'shish yo'li bilan hosil qilingan, masalan:

T	Texnika
TYe	Yo'l ishi
TN	Qurilish

Bundan keyingi detallashtirish indeksning dastlabki ikki belgisiga raqamli birikmalar qo'shish bilan hosil qilinadi; raqamli birikmalar har qaysi bo'linmaning tartib o'rnini ko'rsatadi. Masalan, TN-123 indeksi bo'linmaning qurilish bo'limi bo'linmalari qatorida bir yuz yigirma uchinchi o'rinni egallashini ko'rsatadi. qongress kutubxonasi sxemasining indeksleri belgilarning (harflar va raqamlarshshg) birga qo'shilishi jihatidan ham, tuzilish usuli (dastlabki belgilarning bosqichli, keyingilarining nomerli bo'lishi) jihatidan ham aralash sxemadir.

XIX asrning ikkinchi yarmi-XX asrning boshlarida Rossiyada kutubxona klassifikatsiyasi

XIX asrning ikkinchi yarmida Rossiya kutubxonalarida qullangan sxemalarida katta o'zgarishlar yuz bermadi. Yirik kutubxonalar bundan oldinroq klassifikatsiya sxemalari tuzilgan va endigina ularning kam-ko'stini qisman tuzatmoqda edi. Rossiyada kitoblarni sistemalashtirishning bu davrdagi nazariy va amaliy masalalari hozircha kam o'rganilganligini aytib o'tish kerak.

Kutubxona klassifikatsiyasi masalalariga qiziqish XIX asrning oxiri va XX asrning boshlarida sezilarli darajada kuchaydi. Matbuot sahifalarida o'nli klassifikatsiya haqida, Xalqaro bibliografiya institutining ishi haqida ma'lumotlar paydo bo'ldi, Usha vaqtda Rossiyada chiqqan ba'zi bir bibliografik nashrlarda kitoblar tasviri o'nli klassifikatsiya indeksleri bilan birga berilar edi.

Usha vaqtda Rossiyaning revolyutsiyadan ilgarigi atoqli kutubxonashunosi va bibliografi N. A. Rubakin o'zining «Среди книг» («Kitoblar orasida») degan katta asari uchun mukammal bibliografik sxema tuzdi. Bu sxema XIX asr birinchi yarmidagi filosof va sotsiolog O. Kontning fanlar klassifikatsiyasi ta'sirida tuzilgan edi.

Ogyust Kontning fanlar klassifikatsiyasida fanlar mantiqiy qatorining «murakkablikning oshib borishi va umumiylikning kamayib borishi» tartibida bo'lishi g'oyasi ifodalangan bo'lib, N. A. Rubakinni shu g'oya o'ziga jalb qilgan edi. Bu g'oya utopik sotsializmning taniqli namoyandalaridan biri Sen-Simondan

olingan bo'lib, **Ogyust Kont** (1798 —1857) klassifikatsiyasida buzilgan shaklda berilgan, biroq bu sxema Kontga tabiat haqidagi: olam haqidagi, anorganik tabiat haqidagi, organik tabiat haqidagi fanlarning mantiqiy qatorini belgilashga imkon bergan edi.

Kutubxona-bibliografik klassifikatsiya nashrlari.

O‘zbekiston Respublikasi kutubxona –bibliografik klassifikatsiyasi

Universal O‘nlik klassifikatsiya Sobiq Ittifoq mafkurasiga, ayniqsa ijtimoiy – gumanitar adabiyotlarni tavsiflashda to‘la javob bermasligi nuqtai nazaridan yangi kutubxona-bibliografik klassifikatsiyasini yaratishga kirishildi. «Kutubxona-bibliografik klassifikatsiya» (KBK) jadvali tayyorlandi va quyidagi nashrlarda chop etildi:

1. 1960-68 yillarda KBK jadvalining ilmiy kutubxonalar uchun mo‘ljallangan birinchi to‘liq nashri 25 ta (30 ta kitobdan iborat) bosildi.
2. 1970-72 yillarda ilmiy kutubxonalar uchun qisqartirilgan varianti 5 ta chiqishda (7 ta kitobdan iborat) nashr etildi.
3. 1978 yilda ommaviy kutubxonalar uchun bir jildlik nashri bosmadan chiqdi. Ikkinchi nashri 1984 yilda bosmadan chiqdi.

1988 yil Toshkentda «O‘zbekiston nashriyotidan» shu nashrni o‘zbek tilidagisi chop etildi. 1978 yilda Bolalar kutubxonalari uchun yangi nashri bosildi. Shu kitob 1986 yilda o‘zgartirilgan va to‘ldirilgan holda ikkinchi qayta nashr etildi. 1980-84 yillarda viloyat kutubxonalari uchun mo‘ljallangan to‘rtta kitob nashrdan chiqdi.

2004 yil «O‘zbekiston Respublikasi kutubxona–bibliografik klassifikatsiyasi»si (KBK) yaratildi. Barcha universal klassifikatsiyalar singari «O‘zbekiston Respublikasi kutubxona–bibliografik klassifikatsiyasi»si (KBK) ham ilm-fan rivojlanishining muayyan darajasini aks ettiribgina qolmay, shu bilan birga barcha bo‘limlarda respublikamizning milliy xususiyati, milliy mafkura, milliy siyosat, milliy iqtisod va fanlarni rivojlanishidagi jahon tajribalari hamda yutuqlari hisobga olinib tuzilgan. U 2004 yil “O‘zbekiston” nashriyoti tomonidan p.f.n., prof. Ergash Yo‘ldoshevich Yo‘ldoshev muharrirligi ostida bir guruh kutubxonashunos olimlar tomonidan nashr etilgan.

Mazkur jadvalni tayyorlashda tuzuvchilar rus tilida 1997 yilda Moskvada chop etilgan «Библиотечно-библиографическая классификация: рабочие

таблицы для массовых библиотек» jadvaliga asoslanib, undagi ayrim xususiyatlarni saqlab qolishga harakat qilganlar. Masalan, asosiy yirik bo'limlarning qatorlari, ularning to'ldirilishi, bo'limlarning nomlari, ularning ketma-ketligi saqlangan holda asosiy bo'linishlarning mazmuni nafaqat o'zgargan, balki ko'p bo'limlar, jumladan ijtimoiy siyosiy bo'limlar butunlay yangidan tuzilgan. Yangi nashrda namunaviy bo'linishlar jadvallari kengaytirilgan, hududiy, namunaviy bo'linishlar jadvallari, kutubxonachilar uchun tuzilgan uslubiy ko'rsatmalar esa yangidan ishlanib, tarix, siyosat, iqqisod va boshqa ayrim bo'limlar butunlay o'zgartirilgan.

Eng avvalo jadvalda respublikamizning milliy xususiyatlari, milliy mafkura o'z aksini topgan.

«O'zbekiston Respublikasi kutubxona–bibliografik klassifikatsiyasi»ning falsafiy-metodologik prinsiplari ob'ektivlik va taraqqiyot, ilm fan va voqelik hodisalariga asoslangan. Bu prinsiplar materiya turlari va uning harakat shakllari klassifikatsiyasiga muvofiq ilm-fanning subordinatsiyasida qo'yidan yuqoriga, oddiydan murakkabga o'tishda o'z ifodasini topgan. KBK oraliq ko'chuvchi fanlarni, ob'ektiv muayyan strukturali darajada o'rganadigan, fanlarni ilm-fan diffensiyasi va integratsiyasining tobora kuchayib borayotgan jarayonlarini o'z ichiga oladi. Hozirgi davr uchun xos bo'lgan ijtimoiy muammolar va qonuniyatlar: jahonda turli sotsial tuzumga mansub davlatlarning tinch-totuv yashashi, tabiat va inson muammosi, jahon raketa-yadro urushining oldini olish uchun kurash va boshqa masalalar KBKda o'z ifodasini topdi.

Unda fondlar tizimigina emas, balki fanlar o'rganayotgan ob'ektlar tizimi, ilmiy tushunchalar, muammolar, fanlarga emas, balki ijtimoiy tuzum dalillari, voqealari va muammolari, amaliy faoliyat sohalari, san'at turlari mavjud. Jadvalda matbuot asarlarining vazifasi, ularning turi va nashr shakllari aks ettirilgan.

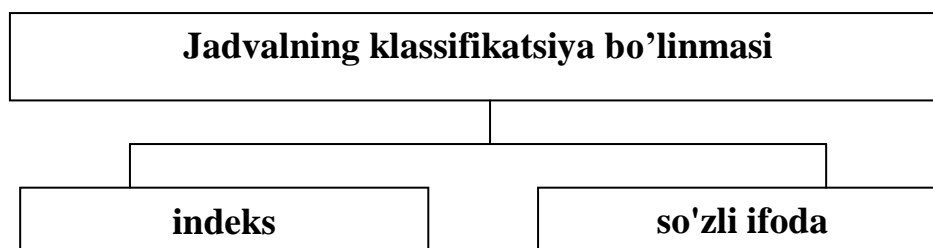
Ko'pgina belgilar: o'rganish ob'ekti, tadqiqot usuli, bilish maqsadi, ob'ektning xossalari, jarayonlari, munosabatlari, hududi, tarixiy davri va va xokazolar jadvallarning bo'limlarga va kichik bo'limchalarga bo'linishi uchun asos qilib olingan. Bo'linishning yanada chuqurroq bosqichlarida ba'zan

nomlarning alfaviti va shu kabilar bo'yicha tushunchalarning joylashuvi qo'llaniladi. Shu bilan birga KBKda o'sha bir tushunchalarning joylashuvini belgilar asosida ta'riflash imkoniyati ko'zda tutilgan bo'lib, bu esa matbuot asarlarining mazmunini yanada chuqurroq aks ettirish imkoniyatini beradi.

Ushbu jadval ommaviy kutubxonalarning fondlarini, sistemali katalog va kartotekalarni tashkil qilish, shuningdek, nashriyotlarda foydalanish uchun mo'ljallangan bo'lib, uning asosiy vazifasi – hujjatlarning mazmunini ochib berishdan va ularni bilimning qaysi sohasiga oidligini aniqlash va shu tariqa kitobxonning kutubxona fondlaridan foydalanishini mumkin qadar yengillashtirishdan iborat. Jadvalning asosiy qatorlari fan tarmoqlari bo'yicha birlashishi, bo'limlarning mantiqiy tuzilishi har bir bo'limning boshqa bo'limlar bilan bog'liqligini ko'rsatadi. Barcha kutubxonachilik jadvallari kabi O'zbR KBKsi ham asosiy jadvallar va yordamchi jadvallar apparatidan iborat.

Asosiy jadvallarda barcha bilimlar tartibli tarzda, o'zaro bog'liq ravishda tuziladi. Asosiy jadvalning har bir bo'limi bilim sohasini yoki shu sohaga tegishli masalalardan birini aks ettiradi va u ma'lum shartli belgilar – indekslar bilan ifodalanadi. Bo'limning nomi (so'zli ifodasi) va uning shartli belgisi klassifikatsiyali bo'linma deb ataladi.

Demak, klassifikatsiya bo'linmasini quyidagi sxemada aks ettirish mumkin:

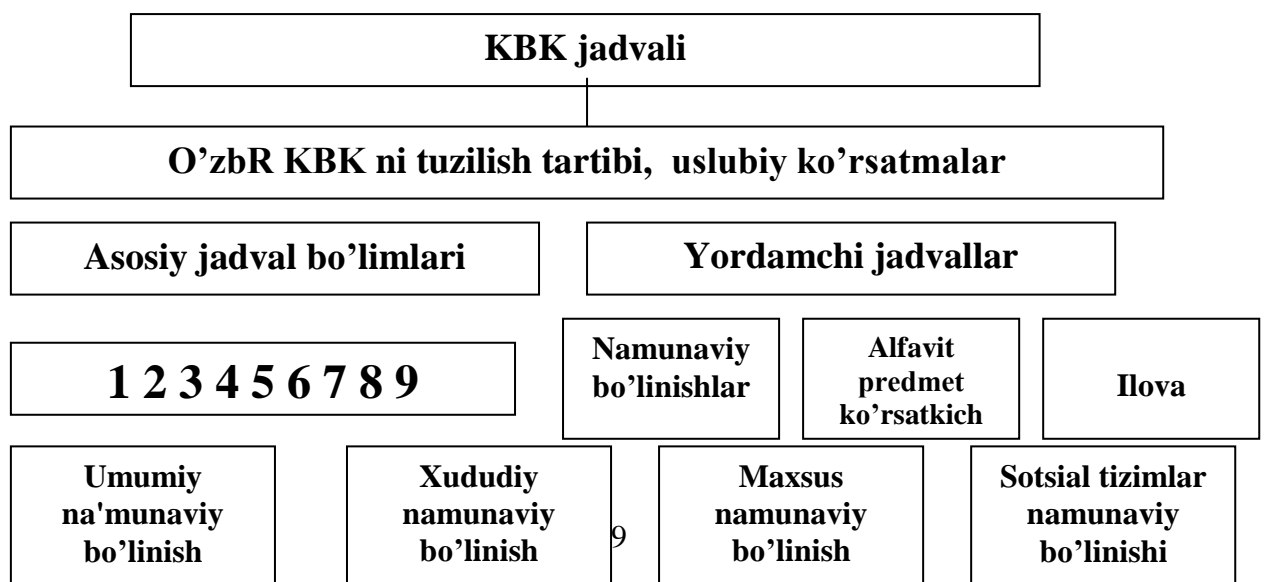
KBK jadvalining indeksleri raqamli yoki raqamlar va harflar birikmasidan iborat shartli belgilardir. Masalan:

63.3 (5O‘zb) L 6	<i>Tarixiy muzeylar. Tarixiy yodgorliklar, ularni himoya qilish</i>
63.3	Tarix (Bu bo‘lim butun dunyo yoki bir necha mamlakatning tarixiga oid adabiyotlarni to‘plash uchun mo‘ljallangan).
(5O‘zb)	O‘zbekiston hududiy bo‘linishi
L 6	Tabiat, tarix va madaniy yodgorliklarni muhofaza qilish masalalari. Muzeylar. Ko‘rgazmalar. Arxivlar. (umumiy nanamunaviy bo‘linish)

Bu misolda asosiy bo‘lim 63.3 bilan birgalikda (5 O‘zb) raqam va harfli na‘munaviy bo‘linish ishlatilgan. Demak, 63.3 (5 O‘zb) L 6 indeks bilan bo‘limning so‘zli ifodasi (tarix) birgalikda – klassifikatsiyali bo‘linmani tashkil qiladi.

Sistemali katalogda muvofiq tarzda bo‘limlar, bo‘linmalar va bo‘limchalar hosil qilinadi. Bo‘linmalarning mazmunini tushuntirib beradigan matn keltiriladi. Yuqorida ko‘rsatilgan **63.3 Tarix** bo‘limining tushuntirishida «Bu bo‘lim butun dunyo yoki bir necha mamlakatning tarixiga oid adabiyotlarni to‘plash uchun mo‘ljallangan» degan matn berilgan. Jadvalning asosiy qatorlari fan tarmoqlarining o‘zaro birlashishi, hamda bo‘limlarning boshqa bo‘limlar bilan bog‘liqligi ahamiyatli ekanligini ko‘rsatadi.

KBK jadvallarining asosiy qatori arab raqamlari bilan belgilangan va quyidagicha joylashgan:

1	Umumilmiy va sohalararo bilimlar
2	Tabiiy fanlar
3	Texnika. Texnika fanlari
4	Qishloq xo‘jaligi va o‘rmon xo‘jaligi
5	Sog‘liqni saqlash. Meditsina fanlari
6/8	Ijtimoiy va gumanitar fanlar
9	Universal mazmunli adabiyotlar

Kutubxonashunoslik va bibliografiyashunoslik nazaryasida va ish tajribasida hujjatlarning klassifikatsiyasi tushunchasi deb aynan sistemali (fan sohaları bo‘yicha) klassifikaatsiyasiga aytiladi.

Sistemali klassifikatsiyaning asosiy hususiyatlari shundan iboratki, bunda barcha bilimdar majmuasi fan sohalarining bo‘linishiga qarab, alohida bo‘limlarni hosil qiladi. Bo‘lim ichida yana kichik bo‘linmalar va bo‘limchalar tashkil qilinadi, bu bo‘limlarning har birida muayyan sohaga tegishli masalalardan biriga doir kitoblar jamlanadi. Bo‘linmalar ichida yanada kichik bo‘limchalar hosil qilinadi.

Klassifikatsiyali bo‘linmalarga yo‘naltirgichlar berilgan, ayrim holatlarda «qaralsin» yoki «shuningdek qaralsin» degan qisqacha yozuv shaklida ham yo‘naltirgichlar uchraydi, undan keyin indeks va bir-biriga yaqin mavzu bo‘limining nomi ko‘rsatiladi.

«Qaralsin» yo‘naltirgichi kerakli tushunchani bu bo‘linmada emas, balki boshqa yo‘naltirilgan bo‘linmadan qaralishi kerakligini ko‘rsatadi. Masalan:

65.9 (5 O‘zb) 26 Moliya. Pul muomalasi. Kredit

□ *Moliya huquqi 67.400 (5 O‘zb) 2 dan qaralsin*

58 Meditsinaning amaliy sohalari

Sud psixiatriyasi 56.14 dan qaralsin

Sport meditsinasi 75.0 dan qaralsin

«Shuningdek qaralsin» yoʻnaltirgich esa bir tushunchani boshqa boʻlimlar, rubrikalar bilan bogʻlanishini koʻrsatadi. Masalan:

66.34 (5 Oʻzb) Oʻzbekiston mustaqilligi sharoitida siyosiy ahvol.

Shuningdek qaralsin 63.3 (5 Oʻ36) 641 Oʻzbekistonni mustaqil davlatga aylantirish uchun yoʻl tutishi

- *Demografiya 60.7 dan qaralsin*
- *Ekologiya 28.081 dan qaralsin*
- *Sotsial ekologiya 60.55 dan qaralsin*

Klassifikatsion boʻlinma yoʻnaltirgichlar bilan bir qatorda muayyan boʻlinma mazmuniga qanday masalalar kiritilishi uslubiy koʻrsatmalar bilan ham toʻldiriladi. Bunda boʻlinmaning nomi va indeksi quyuc qora shriftda ajratib koʻrsatiladi, yoʻnaltirgichlar esa toʻrtburchak belgi bilan koʻrsatiladi.

Jadvallarning har bir boʻlinmasiga alohida boshqalardan farq qiluvchi indeks beriladi. Hujjatlarni sistemalashtirish va sistemali kataloglarni tashkil qilish ishida indekslar muhim rol oʻynaydi. Kitoblar ana shu indeksarga qarab kitob tokchalariga, kartochkalar esa – katalog qutilariga qoʻyiladi.

Asosiy boʻlimda 1 dan 9 gacha raqamlar ichida yirik bilim sohalari joylashgan. Birinchi boʻlim «**1. Umumilmiy va sohalararo bilimlar**»ga ajratilgan, qolgan barcha bilimlar majmui umumlashtirilgan sinflarga boʻlingan. Bu sinflar quyidagilarga birlashtiriladi:

«**2. Tabiiy fanlar**» izchilligi oʻrganilayotgan anorganik, soʻngra organik fanlar materiya harakatining ayrim shakllari shu fanlarning klassifikatsiyasiga mosdir. Bu izchillik kutubxonashunoslik jadvallarida ham tabiiy fanlarning ketma-ketligi materiya harakat formasiga munosib ravishda oldin jonsiz tabiat,

soʻngra jonli tabiat fanlari joylashgan. Tabiiy fanlarning asosiy boʻlinishlari quyidagicha.

20 Umuman tabiiy fanlar

22 Fizika-matematika fanlari

24 Ximiya fanlari

26 Yer haqidagi fanlar

28 Biologiya fanlari

«**3. Texnika. Texnika fanlari**» amaliy bilim tarmoqlari oʻrtasida yetakchi boʻlgan, insonni jonsiz tabiatga taʼsir etuvchi bilim sifatida amaliy fanlar boshida oʻz oʻrnini topadi. Texnika fanlarining asosiy boʻlinishlari quyidagicha:

30 Umuman texnika va texnika fanlari

31 Energetika

32 Radioelektronika

33 Konchilik ishi

34 Metallar texnologiyasi. Mashinasozlik. Uskunasozlik

35 Ximiyaviy texnologiya. Ximiyaviy ishlab chiqarishlar

36 Oziq – ovqat ishlab chiqarish

37 Yogʻoch texnologiyasi. Yengil sanoat ishlab chiqarishi. Fotokino-texnika. Poligrafiya ishlab chiqarishi.

38 Qurilish

39 Transport

Shuningdek, bu boʻlimda maxsus namunaviy boʻlinishlar ham mavjud

Texnologik kichik boʻlimlarda materiallarni detallashtirish uchun maxsus naʼmunaviy boʻlinishlar:

-1 Nazariy asboblari. Tadqiqotlar

-2 Maxsulotni loyihalash

-3 Xom ashyo materiallari. Materialshunoslik

-4 Korxonalar

-5 Asbob – uskunalari

-5-05 Asbob – uskunalarni avtomatlashtirish

-6 Ishlab chiqarish jarayonining tashkil etilishi

-7 Texnik nazorat

-9 Maxsulot. Tovarshunoslik

Mashinalar, apparatlar, asbob-uskunalar, inshootlar va boshqa qurilmalar to'g'risidagi materiallar detallashtirish uchun maxsus namunaviy bo'linishlar:

-01 Nazariya. Tadqiqot

-02 Loyihalash

-03 Materiallar

-04 Detallar, tarmoqlar, sistemalar

-05 Avtomatlashtirish

-06 Ishlab chiqarish texnologiyasi. Qurilish texnologiyasi

-07 Sinab ko'rish

-08 Montaj, ishlatish, ta'mirlash

-09 Rekonstruksiyalash va modernizatsiyalash

«4. Qishloq xo'jaligi va o'rmon xo'jaligi» jonli tabiat qonunlarini qo'llaydigan, o'simlik va hayvonot olamini yoritadigan bilim sohasidir.

Uning asosiy bo'linishlari quyidagicha:

40 Qishloq xo'jaligining tabiiy-ilmiy va texnikaviy asoslari

41/42 O'simlikshunoslik

43 O'rmon xo'jaligi

44 O'simlikni himoya qilish

45/46 Chorvachilik

47 Ovchilik xo'jaligi. Baliqchilik xo'jaligi

48 Veterinariya

«5. Sog'liqni saqlash. Meditsina fanlari» bo'limining asosiy bo'linishlari quyidagicha:

51 Sog'liqni saqlashning tashkil etilishi. Gigiena. Epidemiologiya

52 Umumiy patologiya. Meditsina virusologiyasi, mikrobiologiyasi va parazitologiyasi. Farmakologiya

53/57 Klinik meditsina

58 Meditsinaning amaliy tarmoqlari

«6/8. Ijtimoiy-gumanitar fanlar» bo‘limi kata bo‘limlardan biri bo‘lib bu bo‘limning asosiy bo‘linishlari quyidagicha:

60 Umuman ijtimoiy fanlar

60.5 Sotsiologiya

60.6 Statistika

60.7 Demografiya

63 Tarix

65 Iqtisod. Iqtisodiy fanlar

66 Siyosat. Siyosiy fanlar

67 Davlat va huquq. Yuridik fanlar

70/79 Madaniyat.Fan. Maorif

80/84 Filologiya fanlari. Badiiy adabiyot

85 San’at

86 Din

87 Falsafa

88 Psixologiya

Ushbu bo‘limda shuningdek ayrim bo‘limlarga taalluqli maxsus namunaviy bo‘linishlar ham mavjud.

«9. Universal mazmundagi adabiyotlar» bo‘limining asosiy bo‘linishlari quyidagicha.

91 Bibliografik qo‘llanmalar

92 Ma’lumotnoma nashrlar

93 Seriyalar. To‘plamlar

95 Serial nashrlar

Umumiy namunaviy bo‘linishlarning jadvali tematik fan tarixi; ilmiy va madaniy aloqalar va formal-bibliografik qo‘llanmalar, ma’ulmot nashrlari; to‘plamlar va hokazo bo‘linishlariga ega. UNB kiril alfavitining kichik harflari bilan belgilanadi. U asosiy takrorlanadigan bir xil tushunchalarni: nashrning

shakli, turi, kimlar uchun mo'ljallangani va shu kabi ikkinchi darajali belgilarni aks ettirishda qo'llaniladi. Masalan:

1. « v » fanning falsafasi va uslubiyotlari (metodologiyasi) - har

bir sohada fanning falsafasi va uslublari uchun qo'llaniladi.

Namunaviy bo'linishning mazmuni bilan asosiy bo'lim tushunchasi bir xil bo'lgan holda umumiy namunaviy bo'linish qo'llanilmaydi.

Masalan: «88v — *Psixologiya falsafasi*» tushunchada, "v - fanning falsafasi" namunaviy bo'linish shu 87 falsafa bo'limida qo'llanishi mazmunan to'g'ri kelmaydi.

2. « v 6 » Izlanishning umummilliy usullari

Masalan: **60.7 (5 O'zb) v 6 «O'zbekiston aholisini harakat shakllarini statistik usullar bilan izlanishi»** tushunchasi quyidagi indeks bilan ifodalanadi: **60.7 - Демография**

(5 O'zb) - O'zbekistonning ma'muriy bo'linishi

« v 6 » - Izlanishning umummilliy usullari (UNB)

3. « g » fanning tarixi. Fan arboblari.

Bu **UNB** ilmiy kashfiyotlar va ixtirolar tarixiga doir adabiyotlarini yoritish uchun har bir sohada qo'llaniladi.

22.6 g Astronomiya tarixi

Lekin, ma'lum mavzu uchun asosiy bo'limda mustaqil indeks mavjud bo'lsa, unda namunaviy bo'linish qo'llanilmaydi. Masalan:

74.03 Xalq maorifining tarixi indeksiga ham « g » - fanning tarixi tushunchasi qo'shilmaydi.

« g » **UNB** biror bo'limda ilm-fan arboblari to'qrisidagi adabiyotni ajratib ko'rsatishda keng qo'llaniladi. qaysi sohaga tegashli bo'lsa, shu bo'limning o'zida ko'zga ko'ringan arbobning familiyasi asosiy indeks bilan birga « g » ishorasi yoziladi. Masalan:

5g (5 O'zb) Ibn Sino

«5»Meditsina bu erda asosiy bo‘lim indeksi « g » fan arbobi (*UNB*)

(5 *O‘zb*) Markaziy Osiyo hududiy namunaviy bo‘linishi.

Boshqa misol: *22. 14 g (5 O‘zb) Al - Xorazmiy*

4. «ya 7» - darslik, qo‘llanma

«ya 7» *UNB* lar ichida kengroq ishlatiladi. Masalan:

Kutubxona kataloglari darsligi 78.37 ya73 indeksini oladi. Bu erda:

78.37 - Kutubxona kataloglari

ya 73 - Oliy o‘quv yurtlari uchun darslik ekanini bildiradi.

XULOSA

Kutubxona fondini, mavjud resurslarni har tomonlama ochib berishda mazkur hujjatlarning tartibga keltirilganligi, ya'ni fan sohalari bo'yicha klassifikatsiya qilinishi, bu jarayonnig samarali tashkil etilishining ahamiyati beqiyosdir. Kataloglarning vujudga kelishi, taraqqiyoti, rivojlanishi o'ziga xos tarzda tarixiy qonuniyatlar ta'siri ostida vujudga kelgan. Sharqda o'ziga xos, G'arbda o'ziga xos prinsiplar asosida rivojlangan, taraqqiy etgan. Har bir davrning kutubxonashunos olimlari o'z davrlariga hamnafas xolda klassifikatsion sistemalarini yaratganlar.

Mazkur kurs ishida kutubxonachilik ish amaliyotida rivojlanish tarixida vujudga kelgan va rivojlanib borgan klassifikatsiya sistemalari, shuningdek bugungi kunda rivojlanib, qo'llanilib kelinayotgan klassifikatsiya sistemalari, ularning tuzilishi yoritib berildi.

Xulosa qilib aytganda, fanlarni klassifikatsiya qilish bilan birga fanlar sohasida yetuk va chuqur bilimga ega bo'lgan mutafakkirlar shug'ullanganlar. Bulardan dunyoda birinchi bo'lib fanlarni klassifikatsiya qilgan qadimgi dunyo Gretsiya faylasufi Arestoteldir (Arastu). Sharqda bu masalani Farobiy bilan Ibn Sino o'rta asrda original haqiqatga yaqinroq hal etishdi.

Uyg'onish davrida esa faylasuf Bekon fan klassifikatsiya Yangi davrda esa Sen-Simon va Gegellar o'z davrlariga nisbatan katta ahamiyatga va haqiqatga ega bo'lgan fanlar klassifikatsiyasini yaratdilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

Normativ-huquqiy hujjatlar

1. O‘zbekiston Respublikasining qonuni. Axborot-kutubxona faoliyati to‘g‘risida // Xalq so‘zi.- 2011.-14 apr.

O‘zbekiston Respublikasi prezidenti I.A.Karimovning asarlari:

2. Karimov I.A. Bizning bosh maqsadimiz – jamiyatni demokratlashtirish va yangilash, mamlakatni modernizatsiya va isloh etishdir.-T.: O‘zbekiston, 2005.- b.41-44

Darslik va o‘quv qo‘llamalar:

3. G‘anieva B.I. Kutubxona kataloglari: Axborotlashtirish va kutubxonashunoslik ta‘lim yo‘nalishi talabalari uchun o‘quv qo‘llanma TDMI, 2012.- b.34-40
4. Axundjanov E.A. Kutubxonashunoslik, arxivshunoslik ishining nazariyasi va tarixi: O‘quv qo‘llanma.-T.: Ma‘naviyat, 2010.-556 b.
5. Kutubxona bibliografik klassifikatsiyasi. Maktab kutubxonalar uchun jadvallar. (Nashr uchun ma’sul E. Yoldoshev.- T.: G‘.G‘ulom nashriyoti, 2006.- 305 b.
6. Ma‘naviyat yulduzlari (Markaziy Osiyolik mashhur siymolar, allomalar, adiblar)/To‘plovchi va ma’sul muharrir M.Hayrullayev.-To‘ldirilgan qayta nashr.-T.: A.Qodiriy nomidagi xalq me’rosi nashriyoti, 2001.-408 b.
7. O‘zbekiston Respublikasining Kutubxona - bibliografik klassifikatsiyasi: Ommaviy kutubxonalar uchun jadval. - T.: Istiqlol, 2003. - b.8-16

Internet saytlar

8. http://ru.wikipedia.org/wiki/Лафонтен,_Анри
9. http://ru.wikipedia.org/wiki/Библиотечно-библиографическая_классификация